

Руслан і Людмила (скорочено)

Олександр Пушкін

Князь Володимир-сонце бенкетує в гридниці з синами і натовпом друзів, святкуючи весілля молодшої дочки Людмили з князем Русланом. На честь молодят співає гусяр Баян. Лише троє гостей не радіють щастя Руслана і Людмили, три витязя не слухають віщого співака. Це три суперника Руслана: витязь Рогдай, хвалько Фарлаф і хозарський хан Ратмір.

Бенкет скінчений, і всі розходяться. Князь благословляє молодих, їх відводять в опочивальню, і щасливий наречений уже смакує любовні захоплення. Раптом пролунав грім, блиснуло світло, все смеркло, і в тиші пролунав дивний голос і хтось злетів і зник у темряві. Прокинувся Руслан шукає Людмилу, але її немає, вона "викрадена безвісною силою".

Вражений страшною звісткою про зникнення дочки, розгніваний на Руслана великий князь звертається до молодих лицарів із закликом відправитися на пошуки Людмили і обіцяє тому, хто знайде і поверне його дочку, віддати її в дружини в докір Руслану, а на додачу — півцарства. Рогдай, Ратмір, Фарлаф і сам Руслан миттєво викликаються їхати розшукувати Людмилу та сідлають коней, обіцяючи князю не продовжити розлуки. Вони виходять з палацу і скачуть вздовж дніпровських берегів, а старий князь довго дивиться їм услід і думкою летить за ними.

Витязі їдуть разом. Руслан нудиться тугою, Фарлаф нахваляється своїми майбутніми подвигами в ім'я Людмили, Ратмір мріє про її обійми, їде похмурий і мовчазний Рогдай. День наближається до вечора, вершники під'їжджають до роздоріжжя і вирішують розлучитися, довірившись кожен своїй долі. Руслан, відданий похмурих думам, їде кроком і раптом бачить перед собою печеру, в якій світиться вогонь. Витязь входить до печери, і бачить у ній старця з сивою бородою і ясним поглядом, який читає перед лампадою давню книгу. Старець звертається до Руслана з привітанням і каже, що давно вже чекає на нього. Він заспокоює юнака, повідомляючи, що йому вдасться повернути собі Людмилу, яку викрав страшний чарівник Чорномор, давній викрадач красунь, що живе в північних горах, куди ще нікому не вдавалося проникнути. Але Руслану призначено знайти житло Чорномора і перемогти його в сутичці. Старець каже, що майбутнє Руслана в його власній волі. Зраділий Руслан падає старцю в ноги і цілує його руку, але раптово знову на його обличчі з'являється журба. Мудрий старець розуміє причину печалі юнака та заспокоює його, кажучи, що Чорномор могутній чарівник, який може зводити зірки з небосхилу, але безсилий в боротьбі з невблаганним часом, а тому його стареча любов не страшна Людмилі. Старець вмовляє Руслана лягти спати, але Руслан нудиться в тузі і не в змозі заснути. Він просить старця розповісти, хто він і як потрапив у цей край. І старець з сумною посмішкою розповідає свою дивну історію.

Народившись у фінляндських долинах, він був на батьківщині мирним і

безтурботним пастухом, але на свою біду полюбив прекрасну, але жорстоку і непокірну Наїну. Півроку він нудився від любові і нарешті відкрився Наїні. Але горда красуня байдуже відповіла, що не любить пастуха. Відчувши огиду до звичного життя і занять, юнак вирішив залишити рідні поля і відправитися з вірним військом в відважне плавання на пошуки битв, щоб лайливою славою заслужити любов гордої Наїни. Десять років він провів у боях, але серце його, повне любові до Наїни, жадало повернення. І ось він повернувся, щоб кинути до ніг гордовитої красуні багаті трофеї в надії на її любов, але знову байдужа дівка відповіла герою відмовою. Але і цей іспит не зупинив закоханого. Він вирішив спробувати щастя за допомогою чарівних сил, навчившись могутньої мудрості чаклунів, що живуть в його краях, волі яких підвладне все. Зважившись залучити любов Наїни за допомогою чаклунських чар, він провів навчання у чаклунів непомітні роки і нарешті збагнув страшну таємницю природи, дізнався таємницю заклинань. Але злий рок переслідував його. Викликана його чаклунством Наїна постала перед ним старою бабою, горбатою, сивою, з тремтячою головою. Жахнувшись чаклун дізнається від неї, що пройшло сорок років і сьогодні їй стукнуло сімдесят. До жаху своєму, чаклун переконався, що його заклинання подіяли і Наїна любить його. З трепетом слухав він любовні зізнання старої і на довершення дізнався, що вона стала чаклункою. Вражений фін втік геть, і вслід йому чулися прокльони старої відьми, яка докоряє йому в невірності почуттям.

Втікаючи від Наїни, фін оселився в цій печері і живе в ній в повній самоті. Фін передрікає, що Наїна зненавидить і Руслана, але і цю перешкоду йому вдасться подолати.

Всю ніч слухав Руслан розповіді старця, а вранці, з душею, повною надії, вдячно обнявши його на прощання і з благословенням чарівника, відправляється в дорогу на пошуки Людмили.

Між тим Рогдай їде "між пустель лісових". Він плекає страшну думку — вбити Руслана і тим самим звільнити собі шлях до серця Людмили. Він рішуче повертає коня і скаче назад.

Фарлаф ж, проспав весь ранок, обідав у лісовій тиші у струмка. Раптом він помітив, що просто на нього мчить щодуху вершник. Кинувши обід, зброю, кольчугу, боягузливий Фарлаф сідлає коня і тікає, не оглядаючись. Вершник мчить за ним і закликає його зупинитися, погрожуючи "зірвати" з нього голову. Кінь Фарлафа перескакує через рів, а сам Фарлаф падає в бруд. Підлетів Рогдай готовий вже убити суперника, але бачить, що це не Руслан, і в досаді і гніві їде геть.

Під горою він зустрічає трохи живу стару, яка своїм костуром вказує на північ і говорить, що там знайде витязь свого ворога. Рогдай їде, а стара підходить де лежить у болоті тремтячий від страху Фарлаф, і радить йому повернутися додому, не піддавати себе більше небезпеки, тому що Людмила і так буде його. Сказавши це, стара зникла, а Фарлаф слідує її поради.

Тим часом Руслан прагне до коханої, гадаючи про її долю. Одного разу вечірньою добою він проїжджав над рікою і почув дзижчання стріли, дзвін кольчуги і кінське

іржання. Хтось криком наказував йому зупинитися. Озирнувшись, Руслан побачив мчить на нього вершника з піднятим списом. Руслан впізнав його і здригнувся від гніву ...

У той же час Людмила, понесена з шлюбної постелі похмурим Чорномором, прокинулася вранці, охоплена невиразним жахом. Вона лежала в розкішному ліжку під балдахіном, все було як у казках Шехерезади. До неї підійшли прекрасні діви в легкому одязі і вклонилися. Одна майстерно заплела їй косу і прикрасила її перловим вінцем, інша наділа на неї блакитний сарафан і взула, третя подала перловий пояс. Невидима співачка весь цей час співала веселі пісні. Але все це не веселило душу Людмили. Залишившись одна, Людмила підходить до вікна і бачить тільки снігові рівнини і вершини похмурих гір, все порожньо й мертво колом, лише з похмурим свистом мчить вихор, хитаючи ліс, видний на горизонті. У відчаї Людмила біжить до дверей, яка сама собою відкривається перед нею, і Людмила виходить у дивовижний сад, в якому ростуть пальми, лавр, кедр, апельсини, відбиваючись у дзеркалі озер. Кругом весняні пахощі та чути голос китайського солов'я. У саду б'ють фонтани і стоять прекрасні статуї, що здаються живими. Але Людмила сумна, і ніщо її не веселить. Вона сідає на траву, і несподівано над нею розгортається намет, а перед нею виявляється розкішний обід. Прекрасна музика потішає її слух. Маючи намір відхилити частування, Людмила стала їсти. Варто було їй встати, намет сам собою пропав, і Людмила знову опинилася одна і проблукала в саду до вечора. Людмила відчуває, що її хилить на сон, і раптом невідома сила піднімає її і ніжно несе по повітрю на її ложі. Знову з'явилися три діви і, уклавши Людмилу, зникли. У страху лежить Людмила в ліжку і чекає чогось жахливого. Раптово пролунав шум, чертог засвітився, і Людмила бачить, як довгий ряд арапів попарно несе на подушках сиву бороду, за якої бродить горбатий карлик з голою головою, накритою високим ковпаком. Людмила схоплюється, хапає його за ковпак, карлик лякається, падає, заплутується у своїй бороді, і арапи під вереск Людмили забирають його, залишивши шапку.

А в цей час Руслан, наздогнаний витязем, б'ється з ним в жорстокій сутичці. Він зриває ворога з сідла, піднімає його і кидає з берега у хвилі. Цим витязем був не хто інший, як Рогдай, що знайшов свою загибель у водах Дніпра.

На вершинах північних гір сяє холодний ранок. У ліжку лежить Чорномор, а раби розчісують його бороду і вмощують вуса. Раптово у вікно влітає крилатий змії і обертається Наїною. Вона вітає Чорномора і повідомляє йому про небезпеку. Чорномор відповідає Наїні, що витязь йому не страшний, поки ціла його борода. Наїна, обернувшись змієм, знову летить, а Чорномор знову йде в палати до Людмили, але не може знайти її ні в палаці, ні в саду. Людмила пропала. Чорномор в гніві посилав невідьників на пошуки зниклої княжни, погрожуючи їм страшними карами. Людмила ж нікуди не тікала, просто випадково відкрила секрет Чорноморової шапки-невидимки і скористалася її чарівними властивостями.

А що ж Руслан? Убивши Рогдая, він подався далі і потрапив на поле битви з розкиданими навкруги латами та зброєю та жовтіючими кістками воїнів. Сумно озирає

Руслан поле бою, і знаходить серед кинутої зброї для себе обладунки, сталевий спис, але не може знайти меч. Нічним степом їде Руслан і помічає далеко величезний пагорб. Під'їхавши ближче, при світлі місяця він бачить, що це не пагорб, а жива голова в багатирському шоломі з пір'ям, які здригаються від її хропіння. Руслан полоскотав ніздрі голови списом, та чхнула і прокинулася. Розсерджена голова загрожує Руслану, але, побачив, що витязь не лякається, гнівається і починає щосили дмухати на нього. Не в силах встояти проти цього вихору, кінь Руслана відлітає далеко в поле, а голова регоче над витязем. Оськаженілий її насмішками, Руслан кидає спис і пронизує голові язик. Користуючись замішанням голови, Руслан мчить до неї і з розмаху б'є її тяжкої рукавицею в щоку. Голова захиталася, перекинулася і покотилася. На тому місці, де вона стояла, Руслан бачить меч, який був йому впору. Він має намір відрубати цим мечем голові ніс і вуха, але чує її стогін і щадить. Повалена голова розповідає Руслану свою історію. Колись вона була хоробрим витязем-гігантом, але на свою біду мала молодшого брата-карлика, злісного Чорномора, який заздрив старшому братові. Одного разу Чорномор відкрив секрет, знайдений ним у чорних книгах, що за східними горами в підвалі зберігається меч, який небезпечний для обох братів. Чорномор умовив брата відправитися на пошуки цього меча і, коли він був знайдений, обманним шляхом заволодів ним і відрубав братові голову, переніс її в цей пустельний край і прирік на те, щоб вона вічно сторожила меч. Голова пропонує Руслану взяти меч і помститися підступному Чорноморові.

Хан Ратмір попрямував у пошуках Людмили на південь і в дорозі бачить замок на скелі, по стіні якого йде в місячному світлі співоча дівка. Своєю піснею вона вабить лицаря, він під'їжджає, під стіною його зустрічає натовп красних дівич, які влаштовують витязю розкішний прийом.

А Руслан проводить цю ніч біля голови, а вранці відправляється на подальші пошуки.

Минає осінь, і настає зима, але Руслан вперто рухається на північ, долаючи всі перешкоди.

Людмила ж, прихована від очей чаклуна чарівної шапкою, одна гуляє по прекрасним садам і дражнить слуг Чорномора. Але підступний Чорномор, прийнявши вигляд пораненого Руслана, заманює Людмилу в сіті. Він вже готовий зірвати плід любові, але лунає звук роги, і хтось кличе його. Одягнувши на Людмилу шапку-невидимку, Чорномор летить назустріч поклику.

Чародія викликав на бій Руслан, він чекає на нього. Але підступний чарівник, зробившись невидимим, б'є витязя по шолому. Але Руслан зумів схопити Чорномора за бороду, і чарівник злітає разом з ним під хмари. Два дні він носив витязя по повітрю і нарешті попросив пощади і поніс Руслана до Людмили. На землі Руслан відрізає йому мечем бороду і прив'язує її до свого шолома. Але, вступивши у володіння Чорномора, він ніде не бачить Людмили і в гніві починає трощити все навколо мечем. Ненавмисним ударом збиває він з голови Людмили шапку-невидимку і знаходить наречену. Але Людмила спить непробудним сном. У цю мить Руслан чує голос фіна,

який радить йому вирушати до Києва, де Людмила прокинеться. Під'їхавши на зворотному шляху до голови, Руслан радує її повідомленням про перемогу над Чорномором.

На березі річки Руслан бачить бідного рибалку і його прекрасну молоду дружину. Він з подивом впізнає в рибалці Ратміра. Ратмір каже, що знайшов своє щастя і залишив суєтний світ. Він прощається з Русланом і бажає йому щастя і любові.

А в цей час очікує свого часу Фарлаф, якого вчить Наїна, як погубити Руслана. Підкравшись до сплячого Руслана, Фарлаф тричі встромляє меч у груди його і ховається з Людмилою.

Убитий Руслан лежить у полі, а Фарлаф зі сплячою Людмилою їде до Києва. Він входить в терем з Людмилою на руках, але Людмила не просинається, і всі спроби розбудити її — безплідні. А тут на Київ обрушується нова біда: він оточений повсталими печенігами.

Поки Фарлаф їде до Києва, фін приходить до Руслана з живою і мертвою водою. Воскресивши витязя, він розповідає йому про те, що сталося, і дає чарівне кільце, яке зніме з Людмили чари. Підбадьорений Руслан мчить до Києва.

Печеніги між тим облягають місто, і на світанку починається битва, яка нікому не приносить перемоги. А наступного ранку серед полчищ печенігів раптово з'являється вершник у блискучих латах. Він разить направо і наліво і звертає печенігів у втечу. Це був Руслан. В'їхавши до Києва, він їде в терем, де біля Людмили були Володимир і Фарлаф. Побачивши Руслана, Фарлаф падає на коліна, а Руслан прагне до Людмили і, торкнувшись кільцем її обличчя, пробуджує її. Щасливі Володимир, Людмила та Руслан прощають Фарлафа, що зізнався у всьому, а позбавленого чарівної сили Чорномора приймають до палацу.